

ния, государства начнут самостоятельно способствовать взаимному международному сотрудничеству, что ни в какой мере не будет противоречить понятию «суверенитета», т.к. одним из его атрибутов является способность государства устанавливать отношения с другими государствами, порой даже независимо от понятия территориальности. Для достижения положительных результатов требуется участие максимально возможного количества стран. Этот процесс, безусловно, займет немалое время. Если еще учесть разный уровень технического развития стран, то становится очевидным, что технологии неизбежно будут опережать законодательство. Кроме того, существуют мнения, что Internet и электронная коммерция станут настолько популярными и распространенными, что любые международные и юридические проблемы будут представлять собой существенные проблемы при расследовании киберпреступлений. В такой ситуации государства

найдут возможности пойти на необходимые, возможно и немного неприятные меры, а иного пути успешно бороться с киберпреступностью не существует.

ЛИТЕРАТУРА

1. Тимченко Л.Д. Международное право: Учебник. - Харьков: Консум; Ун-т внутр. дел, 1999. -528 с.
2. Курс международного права: В 7 т. -Т.1. Понятие, предмет и система международного права /Ю.А. Баскин, Н.Б. Крылов, Д.Б. Левин и др. -М.: Юриздат, 1989. -360 с.
3. Международное право: Учебник /Отв. ред. Ю.М. Колосов, В.И. Кузнецов. -М.: Международные отношения, 1996. -608 с.

Поступила в редколлегию 20.04.2004

БОРИСОВА Л.В. КРИМІНАЛІСТИЧНА ПРОФІЛАКТИКА МІЖНАРОДНИХ КОМП'ЮТЕРНИХ ЗЛОЧИНІВ

Розглянуто основні проблеми комп'ютерних злочинів і їхньої профілактики.

***

BORISOVA L.V. CRIMINALISTIC PREVENTIVE MAINTENANCE OF THE INTERNATIONAL COMPUTER CRIMES

The basic problems of computer crimes and their preventive maintenance are considered.

В.С. ВЕНЕДИКТОВ

докт. юрид. наук, проф.

Національний університет внутрішніх справ

УДК 364.442.6-057.36

СТАН СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ПРАЦІВНИКІВ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ ТА СУСПІЛЬСТВА

Розглянуті сучасні проблеми соціально-правового захисту працівників органів внутрішніх справ та надані пропозиції з його вдосконалення.

В сучасних умовах розвитку процесів гуманізації соціально-правових інститутів суспільства, розширення правових гарантій захисту прав, свобод і законних інтересів громадян, перед органами внутрішніх справ стоять складні і відповідальні завдання, які вимагають принципово нових підходів до їх вирішення, суттєвого внеску кожного працівника ОВС у справу охорони прав, свобод і законних інтересів людини і громадянина, громадського порядку; зміцнення економічного потенціалу держави, її конститу-

ційного устрою. Ефективність функціонування органів та підрозділів внутрішніх справ безпосередньо залежить від якості персоналу та його соціально-правової активності, що, в свою чергу, обумовлено ступенем захищеності прав, свобод та законних інтересів кожного працівника з боку держави.

Слід зазначити, що для служби працівників органів внутрішніх справ характерні значні фізичні, психологічні й емоційні перевантаження. Це і стресові ситуації, і реаль-

на небезпека в проходженні служби, пов'язані з фізичним і психічним опором з боку правопорушників, який нерідко переходить у відкрите зазіхання на життя та здоров'я працівника органу внутрішніх справ. Це і несення служби в нічний час, вихідні та святкові дні, і в цілому, як кажуть юристи - ненормованість робочого часу. Крім того, працівники органів внутрішніх справ нерідко несуть службу в екстремальних ситуаціях (під час стихійних лих, оголошення надзвичайного стану, групових порушень громадського порядку тощо).

З огляду на це, державою прийняті спеціальні нормативно-правові акти: Закони України "Про міліцію", "Про пенсійне забезпечення військовослужбовців та осіб начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ", "Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь в кримінальному судочинстві", "Про оперативно-розшукову діяльність"; Положення про проходження служби рядовим і начальницьким складом органів внутрішніх справ України; Положення про порядок і умови державного обов'язкового особистого страхування осіб рядового, начальницького та вільнонайманого складу органів і підрозділів внутрішніх справ України тощо, які встановлюють поряд із загальними й спеціальні заходи соціально-правового захисту працівників органів внутрішніх справ.

Якщо проаналізувати заходи соціального захисту, які закріплені у вищенаведених нормативно-правових актах, можна зробити висновок, що працівники органів внутрішніх справ достатньою мірою об'єктивно забезпечені в соціальному плані. Але слід зупинити увагу на декларативності деяких вищеназваних заходів, що, передусім, пов'язано з недостатнім фінансуванням діяльності системи МВС України. Так, працівники міліції, які використовують у службових цілях особистий транспорт, вже навіть забули, коли в останній час у зв'язку з цим виплачувалась грошова компенсація. Також не виплачується компенсація працівникам органів внутрішніх справ за роботу понад встановлену законодавством норму робочого часу тощо.

Слід зауважити, що проблеми з фінансуванням системи Міністерства внутрішніх справ України існують вже багато років. Так, протягом останніх десяти років Міністерству внутрішніх справ України виділялися кошти в обсягах, які лише на 30-34 % забезпечували нормативну потребу та давали змогу лише частково фінансувати видатки на оплату праці (65-68 % від потреби). Зокрема, на 2001 рік нормативна потреба МВС України була забезпечена бюджетними коштами на 34,4 %; на 2002 рік – на 32,9 %, зокрема на 68 % забезпечена потреба в оплаті праці; на 2003 рік видатки на утримання органів внутрішніх справ передбачені у розмірі лише 26 % від потреби, зокрема на 63 % забезпечена потреба в оплаті праці.

Таке фінансування видатків на оплату праці не дозволяє навіть виплачувати працівникам органів внутрішніх справ обов'язкові доплати і надбавки, премії та виплати стимулюючого характеру.

До того ж, Законами України "Про Державний бюджет України на 2000 рік" та "Про Державний бюджет

України на 2001 рік" було передбачено, що дія пільг у житловому забезпеченні, при встановленні квартирних телефонів, в оплаті житлової площі, комунальних послуг та палива, на санаторно-курортне лікування і організований відпочинок у санаторіях, будинках відпочинку для працівників органів внутрішніх справ призупинена на 2000 та 2001 роки. До того ж працівників органів внутрішніх справ позбавили навіть права безоплатного проїзду всіма видами громадського транспорту міського, приміського і місцевого сполучення. І це було зроблено незважаючи на положення, закріплене ст.22 Конституції України, де вказано, що при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод [1].

У 2002 році дію вищезазначених пільг та прав працівників органів внутрішніх справ було відновлено, але це було зроблено ненадовго, оскільки вже Закон України "Про Державний бюджет України на 2003 рік" знов фактично скасував соціальні гарантії, передбачені Законом України "Про міліцію". Так, правом безоплатного проїзду всіма видами громадського транспорту міського, приміського і місцевого сполучення, а також пільгами в оплаті житлової площі, комунальних послуг та палива можуть користуватись тільки ті працівники, грошові доходи яких менше величини прожиткового мінімуму, встановленого для працездатних осіб [2].

Отже, сьогодні ми маємо таку ситуацію, коли атестований працівник органів внутрішніх справ в середньому отримує близько 650 гривень, з яких необхідно оплатити житлову площу та комунальні послуги, за проїзд до місця служби, а також у службових справах, а ще харчуватись і вдягатися самому та утримувати сім'ю. До цього треба додати ненормованість робочого дня, непорядкованість праці та відпочинку; важкі побутові умови (зокрема - відсутність житлової площі і перспектив її одержання в органах внутрішніх справ); істотні психічні та фізичні перевантаження на службі; неухважність до потреб працівників органів внутрішніх справ з боку як прямих і безпосередніх керівників, так і керівництва державою.

За таких умов не дивним є високий рівень звільнених за власним бажанням та з негативних мотивів, а також суїцидів серед працівників органів внутрішніх справ. Тому, в першу чергу, треба підняти не імідж міліції, а імідж професії працівника органів внутрішніх справ.

Щодо правового захисту працівників органів внутрішніх справ, то в юридичній літературі відмічають існування двох його аспектів: "1) правовий захист працівників органів внутрішніх справ як представників закону та держави; 2) захист прав і законних інтересів особистості співробітника при проходженні служби в органах внутрішніх справ".

Причиною розділу правового захисту на зовнішню та внутрішню складову служить наявність у них самостійної мети. Метою правового захисту працівників органів або підрозділів внутрішніх справ, як представників закону та держави, являється правова захищеність їх від зовнішньо-

го негативного впливу оточення. Метою правового захисту при проходженні служби в органах внутрішніх справ являється правова захищеність у внутрішньосистемних відносинах.

Отже, до зовнішнього аспекту відноситься правовий захист працівників органів внутрішніх справ під час виконання службових обов'язків, який полягає в захисті від зовнішнього негативного впливу оточення, що виражається у втручаннях в їх службову діяльність, злочинному посяганні на життя, здоров'я, честь, гідність, особисту недоторканність, майно працівника органів внутрішніх справ та членів його сім'ї. До внутрішнього - захист прав, свобод та законних інтересів у внутрішньосистемних відносинах, які складаються на підставі трудового договору (контракту) між працівником органу внутрішніх справ та Міністерством внутрішніх справ в особі начальника структурного підрозділу.

Слід зазначити, що існує відповідний взаємозв'язок між станом правової захищеності працівників органів внутрішніх справ та ефективністю виконання ними покладених на них завдань, що в кінцевому рахунку впливає на рівень забезпечення захисту прав, свобод і законних інтересів громадян. Можна стверджувати, що складна оперативна обстановка в країні в останні роки у відповідній мірі пов'язана зі слабкою, нерозвиненою правовою захищеністю працівників органів внутрішніх справ. Особливу тривогу викликають негативні традиції в області забезпечення реальних можливостей виконання працівниками органів внутрішніх справ своїх службових обов'язків. До них відносяться втручання в діяльність працівників органів внутрішніх справ різних посадових осіб, а також порочна практика, що довгий час мала місце в судах, при якій свідчення працівників органів внутрішніх справ не визнавалися як докази або розцінювалися як малозначні по відношенню до показань інших свідків, і не можна сказати, що ця практика сьогодні до кінця зжита.

Часто в практиці роботи органів прокуратури зустрічаються випадки відмови в порушенні кримінальних справ по фактам опору або образи працівників органів внутрішніх справ, або припинення вже порушеного кримінального переслідування. Слід відзначити, що в більшості випадків кримінальні справи за фактами посягань на честь та гідність працівників органів внутрішніх справ не порушуються або припиняються необґрунтовано. Причинами такої ситуації є недооцінка прокуратурою суспільної небезпеки образи осіб, які виконують свій службовий обов'язок. До того ж суди нерідко займають позицію, у відповідності до якої приниження честі та гідності працівника органів внутрішніх справ отримує правову оцінку малоістотної виробничої витрати. А міра відповідальності правопорушника, як правило, неадекватна ступеню небезпеки здійсненого злочину.

У результаті недосконалої правозастосувальної практики в сфері правового захисту, а також власного самозахисту, дії працівників органів внутрішніх справ при не-

сенні служби втрачають наступальний активний характер, і більш того - вони самі нерідко стають об'єктами проти-правного зазіхання з боку злочинців. Так, з 1991 року при виконанні службових обов'язків загинуло близько 800 працівників органів внутрішніх справ, отримало поранення близько 5,5 тис. [3, с.6].

Аналізуючи щорічні статистичні дані, можна зробити висновок, що за останні три роки намітився деякий спад кількості поранених і загиблих працівників органів та підрозділів внутрішніх справ при виконанні службових обов'язків, та все одно цей рівень лишається досить високим. Для порівняння, в США за цей же період загинуло 33 поліцейських, що в 22,8 разів менше, ніж в Україні, а отримало поранення 1617 поліцейських, що в 3,1 рази менше, ніж в Україні. В Японії за останні 20 років загинуло п'ять, а в Англії за останні 40 років - шість поліцейських [4, с.78].

Таким чином, сьогодні існує нагальна потреба в удосконаленні законодавства і правозастосовчої практики з питань соціально-правового захисту працівників органів внутрішніх справ. На наш погляд, необхідно провести наступні заходи:

- прийняти Положення про соціально-правовий захист працівників органів внутрішніх справ, в якому закріпити загальні гарантії соціально-правового захисту, що поширюватимуться на всіх без виключення працівників органів внутрішніх справ, і спеціальні, які будуть розповсюджуватись на окремі категорії працівників органів внутрішніх справ (ветеранів, професорсько-викладацький склад, курсантів, слухачів, магістрів, ад'юнктів тощо);

- встановити грошове утримання особам молодшого начальницького складу органів внутрішніх справ на рівні семи мінімальних заробітних плат, особам середнього начальницького складу - десяти мінімальних заробітних плат, для осіб старшого начальницького складу - дванадцяти мінімальних заробітних плат, для осіб вищого начальницького складу - п'ятнадцяти мінімальних заробітних плат;

- спрямувати науково-дослідну діяльність колективів наукових і науково-дослідних підрозділів та установ на забезпечення органів і підрозділів внутрішніх справ науково обґрунтованими рекомендаціями щодо застосування різноманітних охоронних заходів, а також заходів, спрямованих на збереження кадрового ядра та залучення до органів внутрішніх справ висококваліфікованих фахівців;

- зобов'язати керівництво органів та підрозділів внутрішніх справ тримати на контролі всі факти злочинних посягань на своїх підлеглих, а у випадку необґрунтованих відмов у порушенні кримінальних справ клопотатися перед відповідним вищестоящим прокурором про скасування таких постанов;

- вдосконалити систему професійної підготовки працівників органів і підрозділів внутрішніх справ з питань захисту їх прав, свобод, обов'язків та законних інтересів; з цієї метою у відомчих навчальних закладах та в підрозділах, які здійснюють професійну підготовку, ввести спеці-

альний навчальний курс "Державна служба в органах внутрішніх справ України", куди б входили питання соціально-правового захисту працівників;

- розробити методики оцінки діяльності органів і підрозділів системи МВС України з питань забезпечення прав, свобод та законних інтересів працівників;

- удосконалити порядок та процедуру морального та матеріального заохочення працівників органів внутрішніх справ;

- утворити та впровадити в діяльність органів та підрозділів внутрішніх справ комплексну систему моніторингу соціально-економічного потенціалу кожної сім'ї працівника для надання необхідної та своєчасної допомоги;

- забезпечити узагальнення і застосування на практиці досвіду зарубіжних країн в галузі соціально-правового захисту працівників правоохоронних органів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України // ВВР України. –1996. –№ 30. –Ст.141.

2. Закон України "Про Державний бюджет України на 2003 рік" від 26.12.2002 р. // ВВР України. –2003. –№ 10-11. –Ст.86.

3. Інформаційний збірник про основні показники роботи з персоналом територіальних та транспортних органів внутрішніх справ України за 2003 р. –Київ: Департамент роботи з персоналом МВС України. –63 с.

4. Мельник К.Ю. Соціально-правовий захист працівників органів внутрішніх справ (проблеми теорії та практики): Дис... канд. юрид. наук: 12.00.05 /НУВС. –Х., 2003. –202 с.

Надійшла до редколегії 21.11.2003

ВЕНЕДИКТОВ В.С. СОСТОЯНИЕ СОЦИАЛЬНО-ПРАВОВОЙ ЗАЩИТЫ РАБОТНИКОВ ОРГАНОВ ВНУТРЕННИХ ДЕЛ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ РАЗВИТИЯ ГОСУДАРСТВА И ОБЩЕСТВА

Рассмотрены современные проблемы социально-правовой защиты работников органов внутренних дел и представлены предложения по ее усовершенствованию.

***

VENEDIKTOV V.S. CONDITION OF THE SOCIAL-LEGAL PROTECTION OF LAW-ENFORCEMENT GANS EMPLOYEES IN MODERN CONDITIONS OF THE STATE DEVELOPMENT AND THE SOCIETY
Modern problems of a social-legal protection of workers of law-enforcement organs are considered and offers on its improvement are submitted.

С.В. ГРИНЧАК

Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого

УДК 172.12:343.347.5

СОЦІАЛЬНА ОБУМОВЛЕНІСТЬ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ВСТАНОВЛЕНОГО ЗАКОНОМ ПОРЯДКУ ТРАНСПЛАНТАЦІЇ ОРГАНІВ АБО ТКАНИН ЛЮДИНИ^{1,2}

Виявлені та проаналізовані соціально-економічні, медичні, нормативні та кримінологічні фактори які впливали на криміналізацію діянь у сфері трансплантації органів або тканин людини.

Закон про кримінальну відповідальність може адекватно

відображати суспільну потребу або недостатньо відповідати їй, досягати чи не досягати поставлених законо-

¹ Ця проблема розглядається в межах дисертаційного дослідження автора за темою "Кримінальна відповідальність за порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини".

² Тут і надалі поняття "порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини" і "незаконна трансплантація" вживаються як тотожні за змістом.